Zmiana klimatu w percepcji mieszkańców Małopolski

Raport z badań społecznych zrealizowanych wśród mieszkańców województwa małopolskiego, maj 2023

Fot. Jola Sitarz-Wójcicka

Spis treści

Streszczenie raportu 3
Summary of the report 4
1. Informacje na temat badań 5
2. Zmiana klimatu w nowej perspektywie determinowanej wojną na Ukrainie 5
3. Mieszkańcy Małopolski o problemach współczesnego świata 7
4. Zmiana klimatu – co o niej wiemy? 12
5. Jakie skutki będzie miała zmiana klimatu – dla Polski i dla mnie osobiście? 17
6. Jak ograniczyć zmianę klimatu – czego i od kogo oczekujemy? 21
7. Co możemy zrobić osobiście, aby ograniczyć zmianę klimatu? 30
Spis wykresów 32

Streszczenie raportu

Badania zrealizowano techniką wywiadów telefonicznych CATI oraz CAWI wykonywanych przez przeszkolonych ankieterów z pracowni CATI zlokalizowanej w siedzibie Instytutu CEM w Krakowie. Do badania użyto kwestionariusza składającego się z 15 pytań zamkniętych na grupie 1000 losowo wybranych osób. Wyniki z badań zestawione zostały z wynikami z podobnych badań z 2020 roku. W ciągu ostatnich trzech lat – mimo pandemii, wojny i kryzysu na rynku energii – **troska o klimat i środowisko wciąż jest wysoko na liście problemów cywilizacyjnych**. Kryzys klimatyczny Małopolanie wiążą głównie z anomaliami pogodowymi, suszami, pożarami oraz klęskami żywiołowymi. **Aż 70% mieszkańców województwa przewiduje, że za 15 lat wpływ kryzysu klimatycznego na ich życie będzie duży i bardzo duży.** W 2020 roku 40% badanych uważało, że zmiana klimatu wywierała już wówczas duży i bardzo duży wpływ na ich życie. W bieżących badaniach odsetek ten spadł o 10%. Nieznacznie wzrosła natomiast grupa badanych, którzy uważają, że na razie zmiana klimatu osobiście ich nie dotyka. Natomiast prognoza Małopolan co do wpływu kryzysu klimatycznego na ich życie za 15 lat w zasadzie nie zmieniła się: aż 70% z nich twierdzi że wpływ ten będzie duży lub bardzo duży. Zdecydowanie rzadziej Małopolanie niepokoją się stanem środowiska w swoim miejscu zamieszkania w porównaniu do Polski jako całości. Jeszcze bardziej niepokoi nas stan środowiska generalnie na Ziemi. Wyniki badań wskazują, że o ile bardzo duży lub duży niepokój o stan środowiska na Ziemi deklaruje 80% badanych (86% w 2020 r.) to analogiczny odsetek dla Polski wynosi już tylko 69% (74% w 2020 r.), a dla miejsca zamieszkania 37% (51% w 2020 r.). Szczególnie w przypadku tej ostatniej kategorii znacznie wzrósł odsetek osób, które deklarują niewielki stopień obawy o stan środowiska. Ta istotna zmiana może być wynikiem opisywanych wcześniej przetasowań w hierarchii wartości, ale niewykluczone, że przyczyniła się do tego również obiektywna poprawa jakości powietrza w regionie. Jak dowodzą wyniki badań czynnik ten jest szczególnie istotny dla Małopolan. To właśnie walki ze smogiem najbardziej oczekują Małopolanie od władz lokalnych (22%). Dla porównania: tereny zielone: 13% i gospodarka wodna: 11%. W zdecydowanej większości mieszkańcy województwa uważają, że odpowiedzialność za zastosowanie właściwych działań w walce ze zmianą klimatu leży na władzach naszego kraju. Zdaniem badanych to polski rząd powinien włączyć się w działania globalne i podejmować aktywność lokalną w tym obszarze. Opinię taką prezentuje aż 62% respondentów. Niemal połowa uczestników badania wskazuje też Unię Europejską. Powyższe wybory dowodzą, że gdy myślimy o tak globalnym zjawisku jakim jest zmiana klimatu, w sposób naturalny kierujemy swoją uwagę na instytucje dysponujące największymi możliwościami i środkami.

Raport powstał jako realizacja działania D2 projektu LIFE-IP EKOMAŁOPOLSKA „Wdrażanie Regionalnego Planu Działań dla Klimatu i Energii dla województwa małopolskiego, współfinansowany ze środków programu LIFE Unii Europejskiej oraz Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (LIFE-IP EKOMAŁOPOLSKA/LIFE19 IPC/PL/000005). Publikacja przedstawia wyłącznie poglądy autorów, a Komisja Europejska oraz Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej nie ponosi odpowiedzialności za żadne ewentualne wykorzystanie zawartych w nim informacji.

Summary of the report

Reaserch was contucted by CATI and CAWI individual telephone-call conversations with 15 closed question questionnaire used to perform the interwiev. Reaserch was conducted on a random group of 1000 Małopolska region inhabitants. Results are being compared to the ones gained in the same reaserch conducted in 2020. Main conclusion: **Despite the war in Ukraine, inhabitants of Małopolska region are still concerned about climate change, in comparison to reaserch from 2020.** Research conducted in April of 2023 shows that in the last three years- despite of Covid-19 pandemic, war in Ukraine and energy crisis- concern on climate change and environment protecion is still one of the top priorieties for people. Inhabitants of Malopolska region link weather anomalies, drought fires and natural disasters with global warming. **More than 70% questioned are aware that in 15 years perspective the effect of climate change will be significant and vastly significant.** In the year 2020 40% responders claimed that climate change was significantly impacting their lives back then, current reaserch the number decreased by 10%. There was a slight increase in a number of people who claim that their lives are not affected by global warming. The expectancy of impact on peoples' lives in 15 years hasn't changed and oscillates around 70% of responders.

There is a definite difference in environment concern from domicle and global perspective. Responders are rarely concerned about their local environment condition in comparison to perspective of a whole country. Moreover they are more concerned about the global state of the natural environment, than the local one. Results show that a significant number of responders is concerned about the global state of the natural environment-80% (86% in 2020), but less concerned about the state of natural environment in Poland- 69% (74% in 2020), and even less at the place of residence 37% (51% in 2020). Inhabitants of Malopolska region are expeting actions taken on a field of air quality impovement, 22% of responders awaits actions conducted by local authorities. In the vast majority inhabitants of amlopolska region claim that climate protecion actions shall be conducted by the government of Poland. In their opinion, polish government shoud take decisive action to protect environment and stop climate change, more than half of the responders claim that these actions should be taken with help from EU. The above answers show that responders asked about climate change actions direct their attention and expectances to the institutions which administer the biggest possibilities and human and financial resources.

This document was made within the action D2 of LIFE-IP EKOMALOPOLSKA project „Regional Action Plan for Climate and Energy for the Malopolska region", co-financed from the European Union's programme LIFE and the National Fund for Environmental Protection and Water Management (LIFE-IP EKOMALOPOLSKA/LIFE19 IPC/PL/000005). There is only author's ponit of view included in the raport, European Comission and the National Fund for Environmental Protection and Water Management do not bear responsibility for it.

1. Informacje na temat badań

Termin realizacji badania

Badania zrealizowane zostały przez CEM Instytut Badań Rynku i Opinii Publicznej w terminie od 9 do 31 kwietnia 2023 roku.

Technika realizacji badania

Badania zrealizowano techniką wywiadów telefonicznych CATI wykonywanych przez przeszkolonych ankieterów z pracowni CATI zlokalizowanej w siedzibie Instytutu CEM w Krakowie. W przypadku części badanych należących najmłodszej grupy wiekowej (najtrudniej dostępnej w przypadku standardowych badań CATI) wykorzystano technikę CAWI.

Narzędzie badawcze

Do badań wykorzystano standaryzowany kwestionariusz wywiadu składający się w większości z pytań zamkniętych. Średnia długość wywiadu wyniosła około 15 minut.

Wielkość próby

Badania wykonano na losowej próbie 1000 dorosłych mieszkańców województwa małopolskiego. Jako operat losowania posłużyły bazy telefoniczne zawierające numery stacjonarne i komórkowe. W procesie doboru próby kontrolowano strukturę demograficzną próby według kwot płci i wieku. W przypadku badania CAWI wykorzystano panel badawczy.

Porównanie z wynikami badań z 2020 roku

Wyniki aktualnych badań porównywane są w raporcie z rezultatami analogicznych badań zrealizowanych w marcu 2020 roku (link do raportu: *https://klimat.ekomalopolska.pl/wp-content/uploads/2021/07/Zmiany-kliamtu-w-percepcji-mieszkancow-Malopolski.pdf*)

2. Zmiana klimatu w nowej perspektywie determinowanej wojną na Ukrainie

Od ostatnich badań w Małopolsce dotyczących społecznej percepcji zmiany klimatu minęły zaledwie trzy lata, jednak biorąc pod uwagę liczbę i skalę wydarzeń, które determinowały i przeobrażały społeczną świadomość w tym okresie, należy stwierdzić że był to czas wyjątkowo intensywny a w wielu aspektach wręcz rewolucyjny. Pandemia koronawirusa SARS-CoV-2, będący jej następstwem kryzys gospodarczy, następnie wojna na Ukrainie i kryzys na rynku paliw i energii – te wydarzenia ukształtowały nowy sposób myślenia

o współczesnym świecie, zburzyły wiele dotychczasowo silnie ugruntowanych przekonań oraz zachwiały poczuciem bezpieczeństwa w licznych sferach życia społecznego i gospodarczego. Jak można się spodziewać musiały również wywrzeć wpływ na postrzeganie wagi zjawisk związanych ze środowiskiem pozycjonując je w nowym miejscu hierarchii społecznie podzielanych wartości.

Do 2020 roku zjawisko zmiany klimatu i waga zagadnień związanych z szeroko pojętą ochroną środowiska i poszanowaniem naszego naturalnego otoczenia w krajach stabilnych gospodarczo i politycznie systematycznie nabierały znaczenia, aby ostatecznie wspiąć się na szczyt drabiny kluczowych problemów cywilizacyjnych ogniskujących społeczną uwagę. W Polsce kierunek myślenia o zmianie klimatu przez wiele lat determinowało zjawisko sceptycyzmu klimatycznego. Postawa ta stała w jawnej sprzeczności z powszechnie przyjętym wynikiem naukowego dyskursu o przyczynach zmian zachodzących od jakiegoś czasu na Ziemi, ogólnie określanych terminem zmiana klimatu, który podkreślał wiodącą i równocześnie negatywną rolę ludzkiej aktywności jako czynnika sprawczego przeobrażeń zachodzących w przyrodzie. Sceptycy klimatyczni całkowicie negowali lub przynajmniej znacznie umniejszali skalę wpływu człowieka na zmianę klimatu, dowodząc, że są one wynikiem naturalnych cykli, które kształtują stan środowiska na Ziemi od początku jej znanej historii, a niekiedy odrzucali nawet sam fakt występowania tego zjawiska. Ten sposób myślenia o środowisku w Polsce szedł w parze ze strategicznymi oficjalnymi kierunkami rozwoju gospodarczego budującymi niezależność energetyczną Polski na potencjale wynikającym z zasobów paliw kopalnych. Rzeczywistość ostatnich lat zweryfikowała zarówno jednak kształt polityki energetycznej naszego kraju jak i samą postawę sceptycyzmu klimatycznego przeciwstawiając ją faktom zachodzącym wokół nas w postaci nasilenia destrukcyjnych zjawisk pogodowych nietypowych dla naszej strefy geograficznej, a stanowiących bezpośrednią konsekwencję ocieplenia klimatu. Prawdopodobnie więc to nie obiektywne dowody wynikające z badań naukowych i poparte naukowym autorytetem badaczy ale dopiero osobiste doświadczenie zmian jakie odbywają się w naturze przekonały sceptyków, że zmiana klimatu jest faktem i realizuje się właśnie tu i teraz. Prześledzenie historycznych danych z ogólnopolskich badań regularnie realizowanych przez CBOS wskazywało na systematyczny trend wzrostowy odsetka Polaków przekonanych, że zmiana klimatu stawała się jednym z największych zagrożeń dla współczesnej cywilizacji. O ile w 2009 r. odsetek Polaków dostrzegających wagę zmiany klimatu dla rozwoju współczesnej cywilizacji wynosił 15%, to w 2016 r. wzrósł do 22%, a w 2018 r. osiągnął 29%[1]. Trzy lata temu w analogicznym badaniu w Małopolsce zmianę klimatu wśród najważniejszych problemów cywilizacyjnych wymieniało już 47% badanych. Waga tego zjawiska w społecznym odbiorze wydawała się więc bezsporna.

Czy kryzys energetyczny, którego doświadczyła duża cześć gospodarstw domowych, a w szczególności chaotyczne i niespójne recepty na jego zwalczanie poddawane Polakom przez rządzących, wpłynął na zaburzenie opisywanego trendu wzrostu wagi zagadnień

[1] „Polacy wobec zmian klimatu" Komunikat z badań CBOS, 2018

związanych ze zmianą klimatu? Czy może wprost przeciwnie, dramatyczne wydarzenia ostatnich kilku lat, wręcz podkreśliły wagę tego obszaru dla odpowiedzialnego kształtowania przyszłości i skłoniły nas do racjonalizacji swoich codziennych zachowań oraz wskazały na konieczność przyspieszenia transformacji energetycznej? Na tak postawione pytania, przynajmniej w jakimś stopniu, stara się odpowiedzieć niniejszy raport.

3. Mieszkańcy Małopolski o problemach współczesnego świata

Autorzy raportu z analogicznych badań realizowanych w 2020 roku we wstępie do analizy hierarchii ważności zagrożeń współczesnego świata jaka wówczas wyłaniała się z wyników badań pisali: „*Próba zdefiniowania stanu percepcji społecznej zjawisk wynikających z degradacji środowiska naturalnego w szerszym kontekście różnorodnych bolączek współczesnej cywilizacji dowodzi, że kwestie związane ze środowiskiem, na tle innych zagrożeń cywilizacyjnych, nabierają dla przeciętnego człowieka coraz większego znaczenia. Trend ten obserwować można we wszystkich zamożniejszych częściach świata. Występuje więc również w Europie, która od wielu dekad nie doświadczyła już poważniejszych konfliktów lub perturbacji gospodarczych co sprzyja ogniskowaniu uwagi społecznej na zagadnieniach o charakterze utylitarnym i działaniu prowadzącym do zabezpieczania dobra wspólnego większej zbiorowości. Nie powinno więc dziwić, że to właśnie zanieczyszczenie środowiska i powiązane z nim bezpośrednio negatywne zjawiska pogodowe plasują się wśród Małopolan na szczycie hierarchii problemów współczesnej cywilizacji w sposób zdecydowany dystansując zagrożenia będące skutkiem nierówności ekonomicznych czy agresji zbrojnych*". Dramatyczne wydarzenia 2022 roku zapoczątkowane agresją Rosji na Ukrainę i skutkujące kryzysem energetycznym a w konsekwencji i gospodarczym paradoksalnie pozytywnie zweryfikowały prawdziwość zawartej w powyższej analizie tezy. Wyniki aktualnych badań dowodzą, że istotnie wartości związane z ekologią, szczególnie w ujęciu globalnym związanym właśnie z procesem zmiany klimatu, w konfrontacji z niepewnością wynikającą z napiętej sytuacji międzynarodowej i ekonomicznym marazmem zepchnięte zostały w hierarchii społecznej oceny zagrożeń współczesnego świata na dalsze pozycje.

Nasilający się do końca 2021 roku trend polegający na wzroście znaczenia kwestii związanych ze środowiskiem nie stanowił zjawiska ograniczonego do ściśle wyodrębnionych grup społecznych czy regionów geograficznych ale determinował w mniejszym lub większym stopniu sposób postrzegania zagrożeń wynikających z kierunków rozwoju cywilizacji członków wszystkich większych zbiorowości. Zgodnie z wynikami badań CBOS przeprowadzonych w 2018 r. na próbie ogólnopolskiej zanieczyszczenie środowiska stanowiło

w opinii Polaków główną bolączkę współczesnej cywilizacji[2]. Do podobnych wniosków prowadziła lektura raportów omawiających wyniki cyklicznych badań realizowanych przez Kantar o wymownym tytule „Ziemianie atakują"[3]. Problem zanieczyszczenia środowiska postrzegany był dotychczas jako zjawisko o charakterze globalnym, które systematycznie narastając w konsekwencji dotknie swoimi skutkami każdego mieszkańca Ziemi, podczas gdy inne rodzaje zagrożeń, jak konflikty zbrojne, terroryzm czy ubóstwo klasyfikowano jako problemy o ograniczonym zasięgu terytorialnym, możliwe do rozwiązania przy wykorzystaniu określonych nakładów. Czy wydarzenia ubiegłego roku wpłynęły na zmianę rangi zagadnień związanych ze środowiskiem i klimatem w świadomości społecznej mieszkańców naszego kraju i regionu? Niewątpliwie tak. Choć, jak pokazują wyniki badań odpowiedź na to pytania nie jest w pełni jednoznaczna. Wojna u naszych granic co oczywiste musiała doprowadzić do przetasowań w hierarchii wartości społecznych jednak wyniki badań dowodzą, że wpływ ten nie wypchnął niepokoju o środowisko za strefy kluczowych problemów cywilizacyjnych. Zogniskował jednak uwagę społeczną bardziej na zjawiskach, które zachodzą tu i teraz; odsuwając na dalszy plan troskę o problemy globalne, które potencjalny wpływ na życie mieszkańców Polski czy regionu ujawnić się silniej może dopiero w przyszłości.

Wykres 1. Problemy współczesnego świata

? Rozwój cywilizacji niesie ze sobą, poza pozytywnymi skutkami, także wiele negatywnych zjawisk i zagrożeń dla świata. Które z wymienionych zjawisk uznał(a)by Pan(i) za najgroźniejsze dla ludzkości w najbliższej przyszłości. Proszę wskazać maksymalnie 3 najważniejsze*:

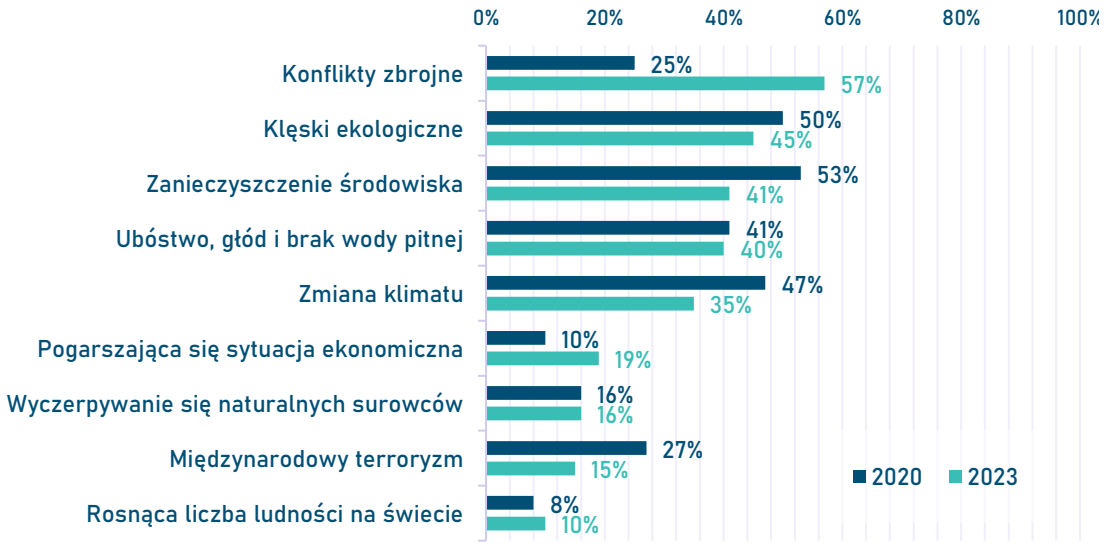

[2] „Polacy wobec zmian klimatu" Komunikat z badań CBOS, 2018
[3] „Ziemianie atakują" raport z badań Kantar

Wykres 2. Najpoważniejsze problemy najbliższej przyszłości.

Które z nich uważa Pan(i) z najpoważniejsze?

Trzy lata temu zmiana klimatu stawiana była na równi z zanieczyszczeniem środowiska i klęskami ekologicznymi wśród najważniejszych problemów cywilizacyjnych. Obecnie ranga tego problemu znacznie straciła na znaczeniu. W 2020 roku zmianę klimatu wśród problemów najbliższej przyszłości umieszczała niemal połowa badanych, obecnie jedna trzecia i jest to wynik zbliżony do rezultatów uzyskanych w przytaczanych wcześniej badaniach CBOS z 2018 r. gdzie zmiana klimatu wśród najpoważniejszych problemów cywilizacyjnych wymieniana była przez 37% badanych.

W rankingu najpoważniejszych problemów współczesnej cywilizacji zmiana klimatu zajmowała drugie miejsce, tuż po zanieczyszczeniu środowiska, obecnie spadły na miejsce piąte. Patrzymy obecnie na świat i jego problemy przez pryzmat konfliktu zbrojnego nie dziwi więc że to właśnie zagadnienie dominuje w odpowiedziach badanych. Należy jednak zwrócić uwagę, że waga takich problemów jak zanieczyszczenie środowiska czy klęski ekologiczne nadal ogniskują uwagę społeczną stawiając te zagadnienia w czołówce rankingu, tuż po konfliktach zbrojnych, a przed ubóstwem, głodem czy brakiem wody pitnej. Należy jednak zauważyć, że wszystkie kategorie związane z ekologią straciły na znaczeniu na co wskazuje fakt, że w przypadku każdej z nich obniżył się w stosunku do 2020 roku udział osób skłonnych

wymieniać je w gronie poważnych problemów współczesnego świata – w przypadku klęsk ekologicznych o 5%, a zanieczyszczenia środowiska aż o 12%.

Wykres 3. Poziom niepokoju o stan środowiska naturalnego w latach 2020 i 2023

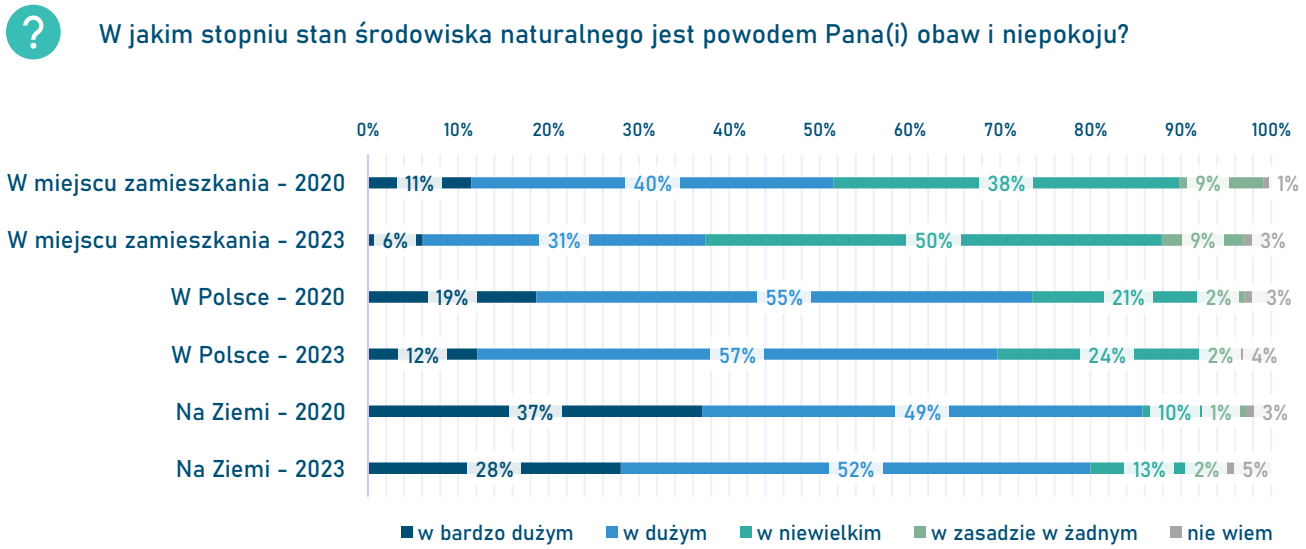

Generalnie mamy świadomość, że stan środowiska powinien stanowić przyczynę naszego niepokoju, jednak w powszechnej świadomości negatywne zjawiska mają swoje źródło i realizują się przede wszystkim gdzieś dalej, poza naszym miejscem zamieszkania, a przez to przybierają mniej namacalną a bardziej abstrakcyjną formę. Mechanizm ten powoduje również, że poziom naszej osobistej odpowiedzialności za aktualną kondycję świata w sposób naturalny obniża się. Co więcej, jak można się spodziewać, aktualna sytuacja międzynarodowa powoduje, że generalnie poziom niepokoju o stan środowiska w stosunku do lat ubiegłych znacznie się obniżył, zarówno w odniesieniu do naszego miejsca zamieszkania, całego kraju jak i świata. Ta kwestia nie ogniskuje społecznej uwagi z takim natężeniem jak wcześniej.

Zdecydowanie rzadziej jesteśmy skłonni niepokoić się stanem środowiska w naszym miejscu zamieszkania w porównaniu do Polski jako całości. Jeszcze bardziej niepokoi nas stan środowiska generalnie na Ziemi. **Wyniki badań wskazują, że o ile bardzo duży lub duży niepokój o stan środowiska na Ziemi deklaruje 80% badanych (86% w 2020 r.) to analogiczny odsetek dla Polski wynosi już tylko 69% (74% w 2020 r.), a dla miejsca zamieszkania 37% (51% w 2020 r.)**. Szczególnie w przypadku tej ostatniej kategorii znacznie wzrósł odsetek osób, które deklarują niewielki stopień obawy o stan środowiska. Ta istotna zmiana może być oczywiście wynikiem opisywanych wcześniej przetasowań w hierarchii wartości ale niewykluczone, że przyczyniła się do tego również obiektywna poprawa jakości powietrza w regionie, a jak dowodzą wyniki badań omówione w dalszej części opracowania czynnik ten jest szczególnie istotny dla Małopolan.

Z drugiej strony należy jednak zwrócić uwagę, że **wciąż 37% badanych uznaje stan środowiska w swojej miejscowości jako powód do niepokoju** co dowodzi, że skala problemu w społecznej percepcji nadal jest względnie wysoka. Dodatkowo sytuacja międzynarodowa nie napawa optymizmem również w obszarze postrzeganego kierunku zmiany klimatu. **Ponad 40% Małopolan uważa, że wojna na Ukrainie wpłynie na przyspieszenie zmiany klimatu.** To dużo, jeśli weźmie się pod uwagę, że 34% nie ma opinii w kwestii potencjalnego wpływu wojny na ten proces. Zaledwie 18% badanych twierdzi, że wojna nie wpłynie na tempo zmiany klimatu, a dalsze 5% badanych kieruje się przekonaniem, że wręcz je spowolni.

Wykres 4. Wpływ wojny na Ukrainie na zmianę klimatu i transformację energetyczną

Czy Pana(i) zdaniem wojna na Ukrainie i związany z nią kryzys energetyczny mają lub będą miały wpływ na zmianę klimatu?

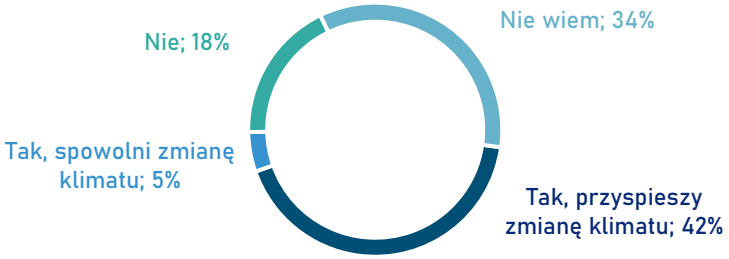

Wykres 5. Wpływ wojny na Ukrainie na transformację energetyczną w Polsce

Czy Pana(i) zdaniem wydarzenia na Ukrainie wpłyną na przyspieszenie transformacji energetycznej w Polsce, czyli odejścia od produkcji energii elektrycznej i cieplnej z paliw stałych jak węgiel na rzecz bardziej ekologicznych źródeł energii, jak energetyka odnawialna, czy inwestycje na rzecz zmniejszenia zużycia energii w budynkach i przemyśle?

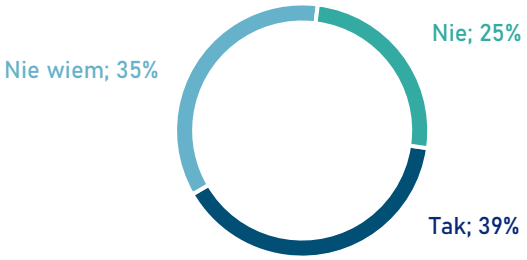

Przeważa pogląd, że **konflikt za wschodnią granicą paradoksalnie wpłynie na przyspieszenie transformacji energetycznej w naszym kraju terapią szokową wymuszając uniezależnienie się od dostaw paliw ze wschodu. Opinią taką kieruje się 39% badanych wobec 25% osób, które nie uznają tego scenariusza za prawdopodobny.**

Małopolanie w obliczu wojny na wschodzie podzieleni są natomiast w kwestii strategii dalszych działań na rzecz klimatu – odsetki badanych twierdzących, że sytuacja powinna skłonić nas do przyspieszenia działań zmierzających do zredukowania tempa zmiany klimatu oraz tych, które uważają, że obecnie są ważniejsze zadania do realizacji, wiec troskę o klimat powinniśmy odłożyć na bardziej sprzyjające tego typu wyzwaniom czasy, są zbliżone.

Wykres 6. Jaką strategię w obliczu wojny należy obrać w obszarze transformacji energetycznej?

? A czy w obliczu wojny należy przyspieszyć działania na rzecz klimatu, jak np. wspomniana transformacja energetyczna, czy też obecnie są ważniejsze cele do realizacji?

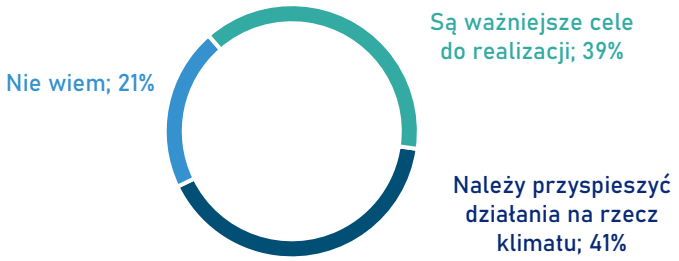

4. Zmiana klimatu – co o niej wiemy?

Jednym z głównych celów badania było uzyskanie odpowiedzi na pytanie o wagę jaką Małopolanie przykładają do zmiany klimatu w kontekście wyzwań stojących przed współczesną cywilizacją. Jak wskazują omówione wcześniej rezultaty badania zmiana klimatu, jako zagrożenie cywilizacyjne w wyniku wydarzeń za naszą wschodnią granicą i ich konsekwencji na wielu płaszczyznach, została zepchnięta na nieco dalszy plan, ale wciąż jest traktowana przez większość badanych niezwykle poważnie. Za najbardziej symptomatyczny wynik uznać należy fakt, że **zaledwie niespełna 2% respondentów stoi na stanowisku, że taki proces jak zmiana klimatu nie istnieje. Zjawisko zmiany klimatu, przez lata kontestowane na wielu płaszczyznach przez przedstawicieli różnych środowisk, w świadomości społecznej stanowi obecnie fakt niezaprzeczalny.** To dowodzi, że dostrzegliśmy procesy towarzyszące

zmianie klimatu w naszym codziennym życiu. **Nie dyskutujemy już więc o tym czy proces zmiany klimatu rzeczywiście realizuje się wokół nas, ale raczej jak poważne będą jego konsekwencje i kiedy zaczniemy odczuwać je w stopniu dotkliwym.** Z drugiej strony niewątpliwie nasz stosunek do tego zjawiska zmienił się istotnie w ciągu ostatnich trzech lat. W 2020 roku aż 40% badanych uważało, że zmianę klimatu traktować należy jako jedno z największych zagrożeń współczesnej cywilizacji. Obecnie grupa ta zmniejszyła się do 26%, zwiększył się natomiast udział badanych, którzy po prostu zaliczają zmianę klimatu do grupy ważnych zagrożeń cywilizacyjnych. Warto podkreślić, że tylko nieliczni skłonni są wprost bagatelizować wpływ zmiany klimatu na rozwój cywilizacji i obserwacja ta pozostaje niezmienna od ostatnich badań.

Wykres 7. Ocena wagi zjawiska zmiany klimatu w 2020 roku

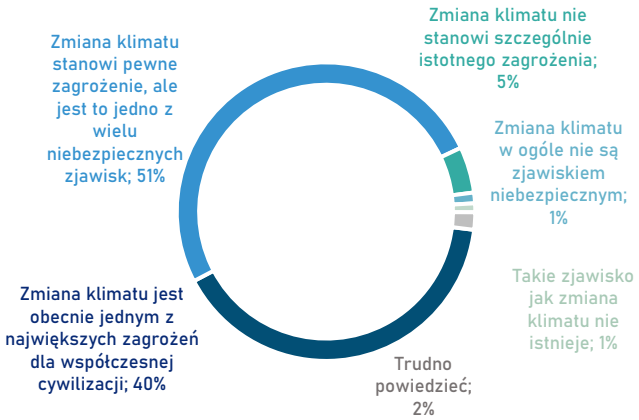

Które z poniższych stwierdzeń najlepiej odzwierciedla Pana(i) pogląd na kwestię zmiany klimatu? Proszę wybrać jedno.

Wykres 8. Ocena wagi zjawiska zmiany klimatu w 2023 roku

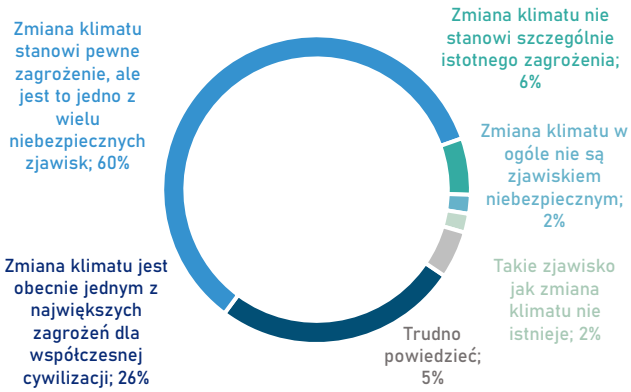

Generalnie samoocena poinformowania na temat zmiany klimatu nie uległa od ostatnich badań istotnym zmianom. Cechuje nas znaczny poziom niepokoju, a równocześnie w sytuacji gdy oceniamy stopień poinformowania na temat zjawiska zmiany klimatu skłonni jesteśmy uznawać, że brakuje nam w tym względzie informacji. Zaledwie co siódmy badany czuje się dobrze poinformowany. Częściej opinię taką wyrażają mężczyźni niż kobiety oraz osoby w średnim wieku i młodsze. **Połowa badanych uznaje jednak, że choć wiedzą w tym zakresie sporo to równocześnie wielu informacji wciąż im brakuje. Dalsze 27% respondentów określa się generalnie jako słabo poinformowanych.** Ogólne pojęcie zmiany klimatu jest im znajome jednak nie posiadają żadnych szczegółowych informacji na ten temat. 6% badanych uznaje natomiast wprost, że ich wiedza jest szczątkowa. Większość osób z tej grupy chciałoby na temat zmiany klimatu dowiedzieć się więcej. Wyniki badań wskazują więc wyraźnie na deficyt wiedzy w tym temacie. Należy wziąć pod uwagę, że w badaniu nie dokonywano szczegółowej weryfikacji rzeczywistej wiedzy respondentów na temat zmiany klimatu, uwzględniono jedynie samoocenę, która z reguły zawyża rzeczywisty poziom wiedzy na temat analizowanego zjawiska. Zatem można wywnioskować, że **rzeczywiste potrzeby edukacyjne mogą być jeszcze większe.**

Wykres 9. Samoocena poziomu wiedzy na temat zmiany klimatu w 2020

Jak ocenił(a)by Pan(i) stopień swojego poinformowania na temat zmiany klimatu?

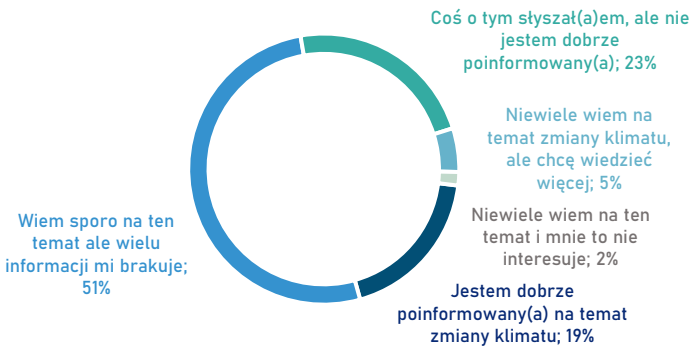

Wykres 10. Samoocena poziomu wiedzy na temat zmiany klimatu w 2023

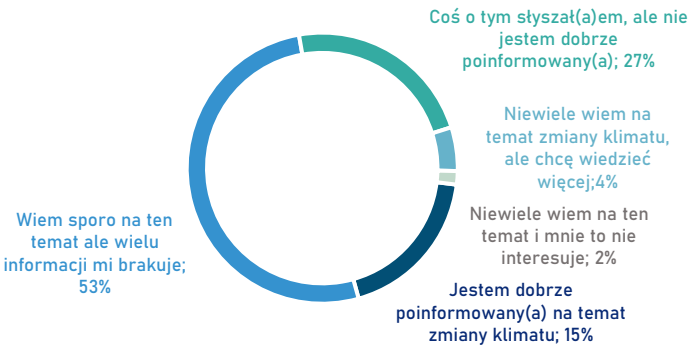

Podobnie jak w 2020 roku odpowiedzi respondentów na pytanie otwarte o naturę zmiany klimatu wskazują, że większość z nas zdaje sobie sprawę, przynajmniej częściowo, jakie konsekwencje zjawisko to niesie dla świata. Zaledwie 12% badanych nie potrafiło spontanicznie wskazać żadnych potencjalnych skutków zmiany klimatu.

W wypowiedziach badanych można wyodrębnić dwa podstawowe nurty. Pierwszy z nich dotyczy globalnych skutków klimatycznych zachodzących w przyrodzie: zmian objawiających się gwałtownymi zjawiskami pogodowymi, zaburzeniem naturalnych, a przynajmniej znanych dotychczas ludzkości cykli pogodowych, wzrostem temperatury prowadzącym do topnienia lodowców, zaniku wyraźnego podziału na pory roku, anomalii pogodowych i klęsk żywiołowych w postaci huraganowych wiatrów, powodzi i ulew.

Drugi nurt skupia się na społecznych skutkach zmiany klimatu. W obliczu suszy panującej na terenach rolniczych i ogólnych problemów z dostępnością wody pitnej spodziewamy się zapaści ekonomicznej będącej wynikiem spadku produkcji rolnej. Stąd już prosta droga do konfliktów zbrojnych, anarchii, migracji, głodu i ubóstwa, a w konsekwencji poważnego kryzysu cywilizacji. **Zmianie klimatu zdaniem części badanych towarzyszyć będzie wzrost zanieczyszczenia środowiska – wody, powietrza, gleby, co skutkować będzie szybkim wymieraniem kolejnych gatunków roślin i zwierząt, co z kolei przyczyni się do przyspieszenia tempa samej zmiany.**

Większość badanych nie ma wątpliwości, że zmiana klimatu jest przede wszystkim efektem aktywności człowieka. To nie zmieniało się przez ostanie lata. **Zarówno w 2020 jak i obecnie opinię taką wyrażało około 70% badanych.** Zaledwie co siódmy respondent uznaje, że zmiana klimatu może być wynikiem naturalnych procesów zachodzących w przyrodzie. Oprócz powyższych dychotomicznych postaw pojawiają się również liczne inne opinie, z reguły sprowadzające się do upatrywania przyczyn w różnym stopniu splotu zjawisk naturalnych i negatywnych skutków ludzkiej aktywności.

Wykres 11. Obraz skutków zmiany klimatu w świadomości społecznej

Co oznacza dla Pana(i) zmiana klimatu? (pytanie otwarte)

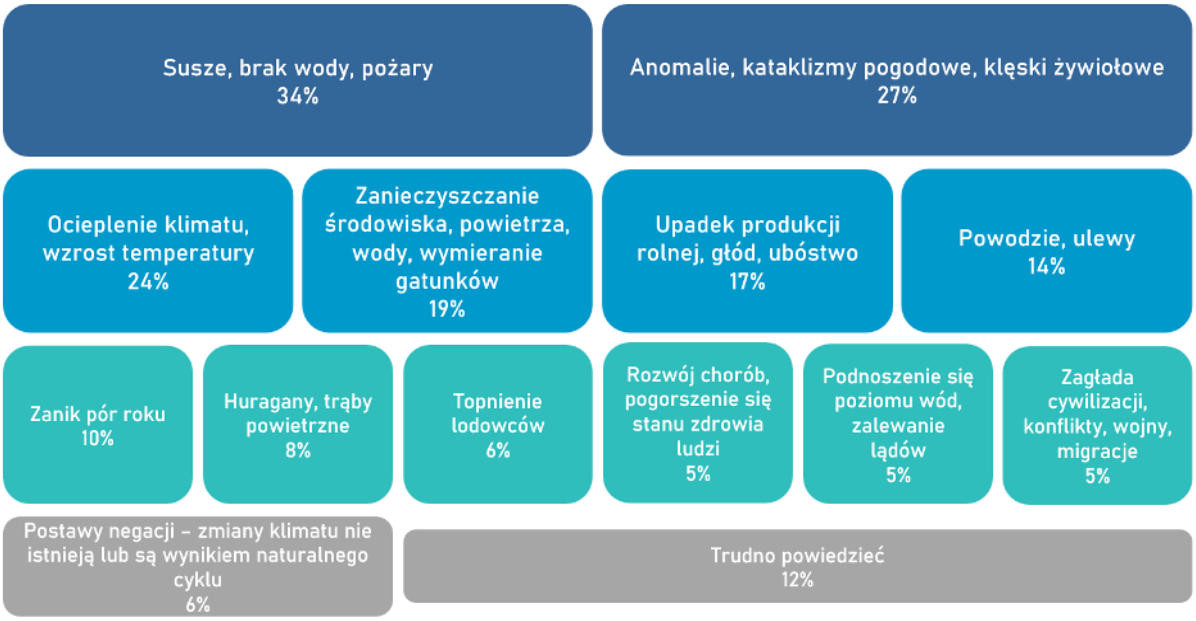

Wykres 12. Przyczyna zmiany klimatu, odpowiedzi z 2020 roku

Co według Pana(i) jest przyczyną zmiany klimatu?

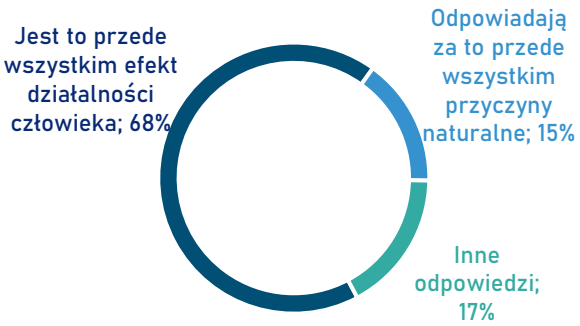

Wykres 13. Przyczyna zmiany klimatu, odpowiedzi z 2023 roku

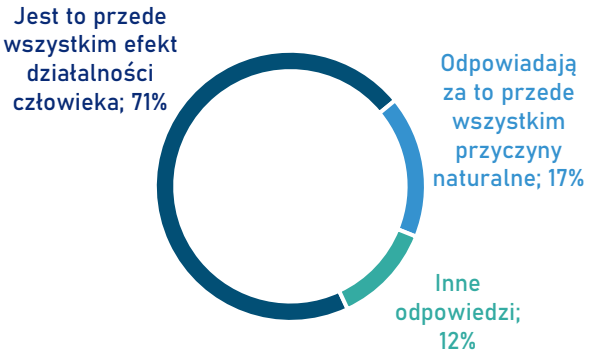

5. Jakie skutki będzie miała zmiana klimatu – dla Polski i dla mnie osobiście?

Nie mamy wątpliwości, że zmiana klimatu dotknie bez wyjątku wszystkich mieszkańców Ziemi, a więc również nas. Skala tego przekonania nie zmieniła się w przeciągu ostatnich lat. Nieznacznie jedynie wzrosła liczba osób, które nie potrafią odnieść się do tego problemu. Jesteśmy więc pewni, że także Polska stanie się prędzej czy później ofiarą nieuchronnych przemian, które zachodzą w przyrodzie i determinują lub będą determinować w coraz większym stopniu codzienne życie mieszkańców naszego kraju. Udział osób przekonanych, że skutki zmiany klimatu ominą nasz kraj, zarówno w 2020 r. jak i obecnie, jest minimalny, na poziomie 3%, co zawiera się w granicach błędu statystycznego. Można uznać więc, że w tej kwestii mieszkańcy Małopolski są niemal jednomyślni.

Wykres 14. Które kraje dotknięte zostaną skutkami zmiany klimatu? Odpowiedzi z 2020 roku

Czy uważa Pan(i), że skutki zmiany klimatu będą odczuwalne lub nawet już są odczuwalne również w naszym kraju, czy też dotkną one jedynie krajów położonych daleko od Polski?

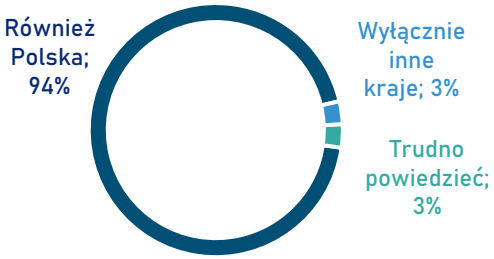

Wykres 15. Które kraje dotknięte zostaną skutkami zmiany klimatu? Odpowiedzi z 2023 roku

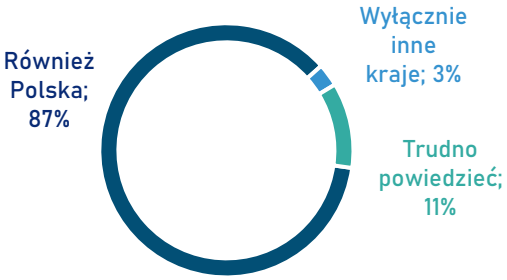

Nieco bardziej różnicuje nas natomiast ocena horyzontu czasowego wpływu zmiany klimatu na nasze życie. W tym wypadku **nieco ponad 40% z badanych Małopolan uważa, że zmiana klimatu już w tej chwili wywiera wpływ na życie ludzi w Polsce.** W 2020 roku odsetek ten sięgał jednak niemal 50%, więc i w tej kwestii percepcja zjawiska zmiany klimatu uległa zmianie. Podobnie jak w 2022 roku główną zmienną, która różnicuje poglądy w tym obszarze jest wiek. Upływ czasu generalnie sprzyja możliwości dostrzegania zmian – odsetek osób przekonanych, że zmiana klimatu już teraz znacząco wpływają na życie ludzi w Polsce zwiększa się wraz wiekiem. **O ile wśród osób z grupy 18-24 lat kształtuje się na poziomie 29%, to wśród 40-latków i osób starszych wynosi już ponad 40%.**

Zdajemy sobie sprawę, że wpływ globalnych zmian na Ziemi przeobraża najbliższe nam otoczenie w dużym tempie. Jeśli nawet uważamy, że te zmiany nie są jeszcze na tyle poważne,

aby istotnie zmieniać nasze życie już teraz, to spodziewamy się jednak, że siła tego wpływu wzrośnie w ciągu najbliższych kilku lat. Pogląd taki wyraża co piąty badany. 27% respondentów twierdzi, że zmiana klimatu znacząco wpłynie na życie ludzi w naszym kraju dopiero za kilkanaście lat lub później. Grupa ta minimalnie zwiększyła się od 2020 roku.

Wykres 16. Oczekiwany horyzont czasowy znaczącego wpływu zmiany klimatu na życie ludzi w Polsce

Jak Pan(i) sądzi, kiedy te zmiany zaczną znacząco wpływać na życie ludzi w Polsce?

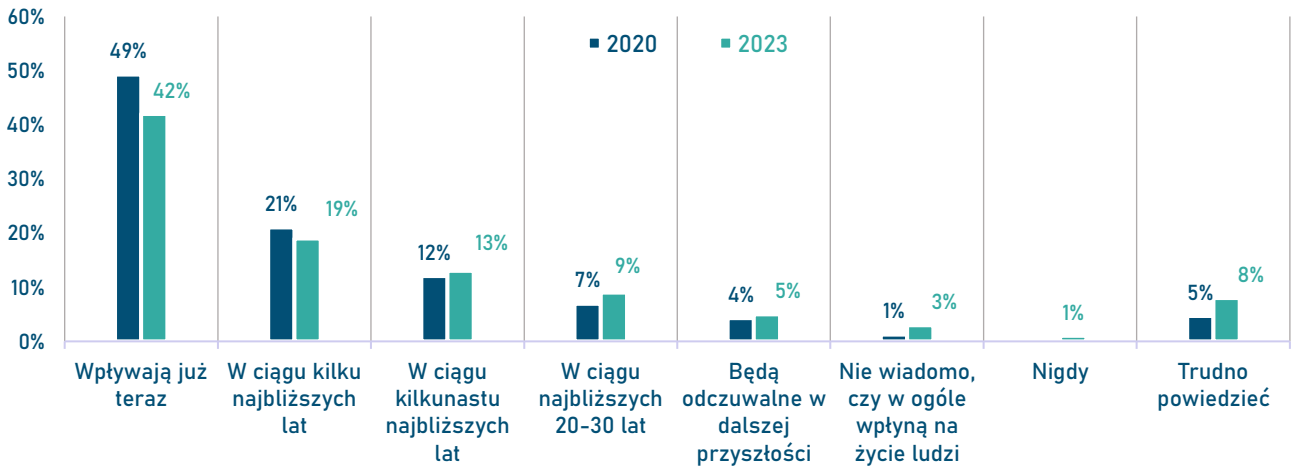

W 2020 roku 40% badanych uważało, że zmiana klimatu wywierała już wówczas duży lub nawet bardzo duży wpływ na ich życie. W bieżących badaniach odsetek ten spadł znacznie, gdyż aż o 10%. Nieznacznie wzrosła natomiast grupa badanych, którzy uważają, że na razie zmiana klimatu osobiście ich nie dotyka. **Na pytanie o możliwą skalę tego wpływu w perspektywie kolejnych 15 lat o dużym lub bardzo dużym wpływie mówi już 67% respondentów** i jest to bardzo zbliżony odsetek do odnotowanego w 2020 roku. Spora grupa osób wciąż jednak nie łączy negatywnych zmian zachodzących wokół nich z procesem zmiany klimatu. W planowanych działaniach edukacyjno-informacyjnych warto więc zwracać uwagę na zauważalne już teraz skutki zmiany klimatu i ich konsekwencje, gdyż jak pokazują wyniki badań mamy skłonności do niedostrzegania wagi tych zmian, które już obecnie zachodzą wokół nas.

Wykres 17. Ocena wpływu zmiany klimatu na nasze życie obecnie i w przyszłości

Jak duży wpływ ma zmiana klimatu na Pana(i) życie obecnie? A jak duży wpływ Pana(i) zdaniem będzie miała zmiana klimatu na Pana(i) życie w perspektywie najbliższych 15 lat?

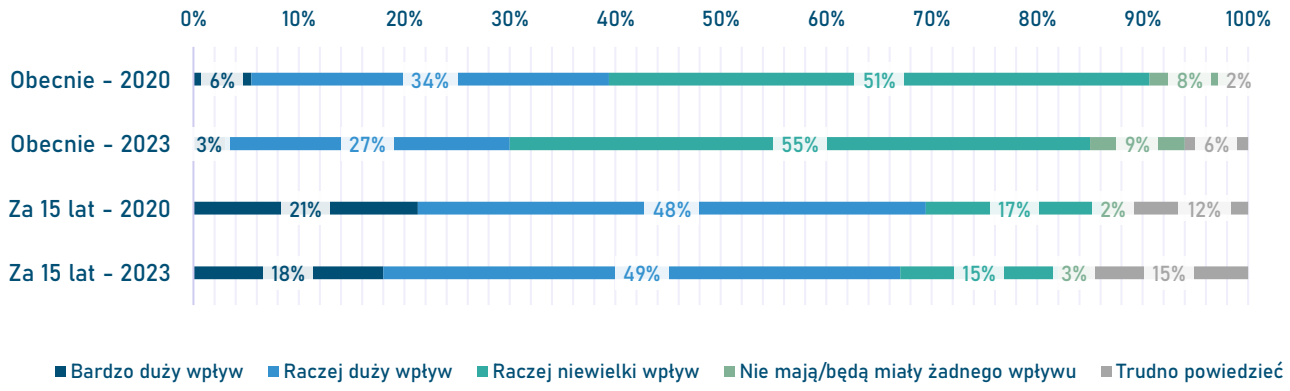

Badani wybierając z przedstawionej im listy najpoważniejsze skutki zmiany klimatu dla naszego kraju konsekwentnie wskazują na susze oraz ograniczenie dostępu do wody. Zagrożenie to, zarówno w 2020 roku jak i obecnie, wymieniało **aż 70% respondentów**. Około połowy wybiera zjawiska związane z anomaliami pogodowym, jak pożary i trąby powietrzne czy huragany oraz klęski ekologiczne.

Często wskazujemy również na wpływ zmiany klimatu na gospodarkę, w szczególności rolnictwo, które zdaniem badanych, w obliczu braków wody, ucierpi w szczególnym stopniu, choć należy zauważyć, że zagrożenie to w poprzedniej edycji badań wymieniane było przez znacznie większą liczbę badanych niż obecnie. W aktualnych badaniach wzrósł natomiast nieznacznie odsetek osób wskazujących na powodzie. Żywioł ten jako skutek zmiany klimatu wymienia obecnie co trzeci badany.

Pomimo faktu, że doniesienia medialne związane ze zmianą klimatu w szczególności skupiają się na zagadnieniach związanych z topnieniem lodowców i wynikającym z tego podnoszeniem się poziomu oceanów, to jednak nie jesteśmy skłonni jednoznacznie wiązać tych procesów z możliwymi konsekwencjami dla naszego kraju. Być może, w szczególności dla Małopolan, jest to jeszcze zbyt daleki związek, aby uświadomić sobie możliwą skalę wpływu tego zjawiska na przyszłość Polski.

Wykres 18. Skutki zmiany klimatu najbardziej dotkliwe dla Polski

Które z poniższych możliwych skutków zmiany klimatu mogą być najbardziej dotkliwe dla naszego kraju? Proszę wybrać maksymalnie trzy Pana(i) zdaniem najpoważniejsze*

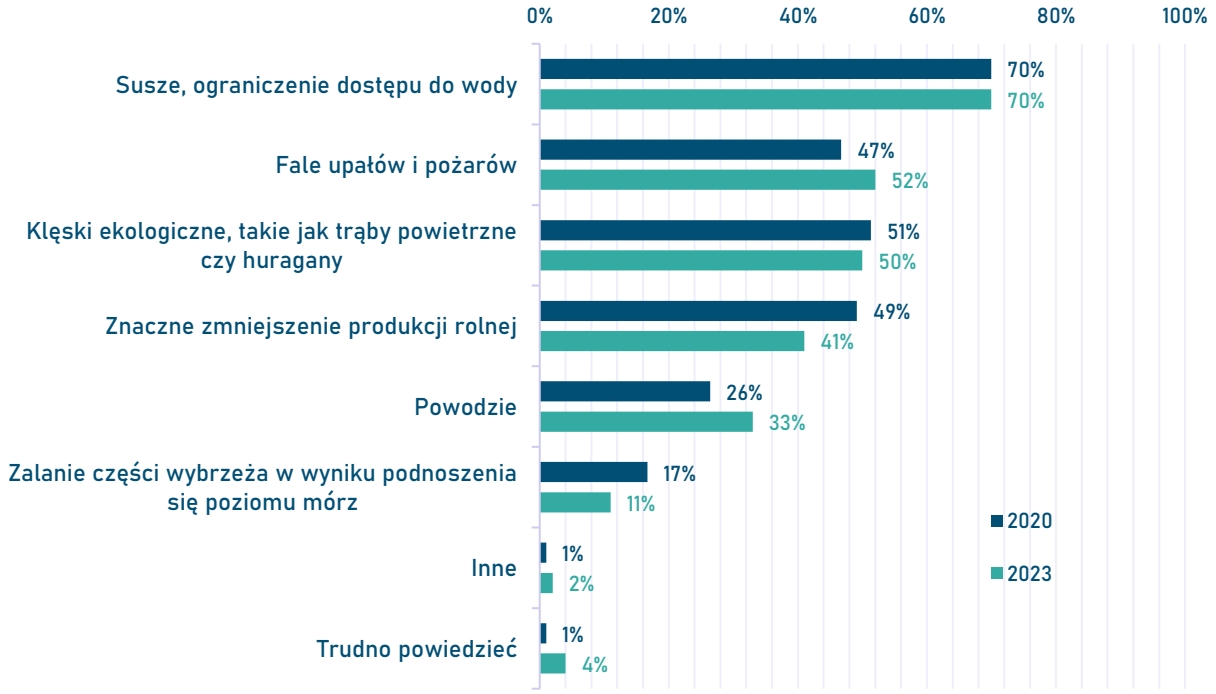

*Odpowiedzi nie sumują się do 100%; wybór 3 najważniejszych

6. Jak ograniczyć zmianę klimatu – czego i od kogo oczekujemy?

Wyniki badań nie pozostawiają wątpliwości, że nadal oczekujemy pilnych działań na rzecz ograniczenia zmiany klimatu. Na stanowisku takim stoi 74% badanych Małopolan, choć należy zauważyć, że w 2020 roku analogiczny odsetek był o dziesięć punktów procentowych wyższy. Opcję biernego oczekiwania na dalszy rozwój wypadków wybiera co dziesiąty badany i udział tej grupy od ostatniego badania nie uległ istotnej zmianie. **Najwięcej osób wskazujących na konieczność podejmowania pilnych działań odnotować można w grupie osób najmłodszych, do 24 roku życia**, z kolei największy odsetek osób optujących za oczekiwaniem występuje w grupie najstarszych badanych (15% w grupie 60+) i systematycznie spada wraz z wiekiem (do 7% wśród osób w wieku 18-24 lata). Za aktywnością opowiadają się nieco częściej kobiety niż mężczyźni. Różnice pomiędzy grupami socjodemograficznymi nie są jednak duże.

Wykres 19. Czy należy podejmować pilne działania na rzecz ograniczenia zmiany klimatu? Odpowiedzi z 2020 roku

Czy uważa Pan(i), że już teraz należy podejmować pilne działania na rzecz ograniczenia zmiany klimatu nawet jeśli będą one kosztowne i będą wymagały poświęceń czy też należy raczej poczekać na rozwój sytuacji?

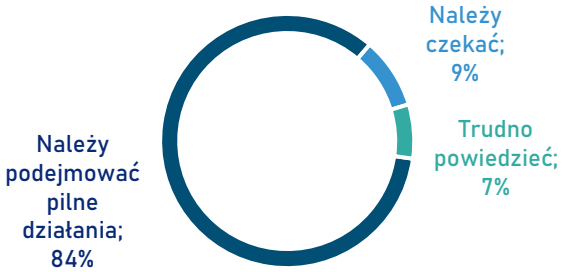

Wykres 20. Czy należy podejmować pilne działania na rzecz ograniczenia zmiany klimatu? Odpowiedzi z 2023 roku

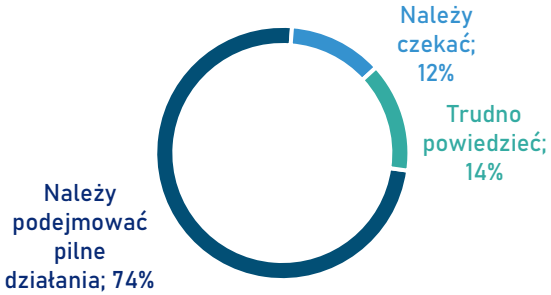

W zdecydowanej większości jesteśmy przekonani, że odpowiedzialność za zastosowanie właściwych działań w walce ze zmianą klimatu leży na władzach naszego kraju. Zdaniem badanych to polski rząd powinien włączyć się w działania globalne i podejmować aktywność lokalną w tym obszarze. Opinię taką prezentuje aż 62% respondentów. Niemal połowa uczestników badania wskazuje też Unię Europejską jako organizację, która posiada najszersze kompetencje dla podejmowania skutecznych działań w zakresie ograniczenia zmiany klimatu. Powyższe wybory dowodzą, że gdy myślimy o tak globalnym zjawisku jakim jest zmiana klimatu, w sposób naturalny kierujemy swoją uwagę na instytucje dysponujące w naszej opinii największymi możliwościami i środkami. Znacznie rzadziej skłonni jesteśmy dostrzegać swoją osobistą odpowiedzialność i docenić rolę naszych codziennych wyborów na kondycję otaczającego nas świata. W konsekwencji **zaledwie 38% badanych wskazuje na samych siebie w gronie najistotniejszych adresatów apeli o podjęcie działań na rzecz ograniczenia zmiany**

klimatu. To wciąż aktualny wniosek z punktu widzenia ewentualnych działań informacyjno-edukacyjnych w Małopolsce. Interesujący jest fakt, że **odsetek skłonnych do wskazywania na osobistą odpowiedzialność zwiększa się wraz z wiekiem, a wśród najmłodszych badanych, do 24 roku życia, wynosi zaledwie 16% (wśród osób po 45 roku życia analogiczny odsetek znacznie przekracza 40%).** Wynik ten dowodzi braku świadomości i wiedzy w jaki sposób nasza osobista aktywność może wpłynąć na poprawę stanu środowiska w skali globalnej. Często nie wierzymy także, że jednostkowe działania mogą realnie coś zmienić. **Nie doceniamy w tym kontekście również możliwości jakie mają regionalne i lokalne władze. Zaledwie 33% badanych wymienia te instytucje w gronie najbardziej odpowiedzialnych za podjęcie działań na rzecz ograniczenia zmiany klimatu.**

O ile nie dziwi fakt, że rzadko do grona odpowiedzialnych zaliczamy organizacje pozarządowe (prawdopodobnie ich rolę umiejscawiamy raczej w sferze informacyjno-świadomościowej niż w obszarze realizacji konkretnych działań), to mamy tendencję do zrzucania odpowiedzialności również ze świata biznesu, uznając, że walkę ze zmianą klimatu powinny realizować niemal wyłącznie instytucje publiczne. Co charakterystyczne, odmienną postawę prezentują obywatele większości państw europejskich, gdzie w hierarchii podmiotów odpowiedzialnych zdaniem badanych za podjęcie działań na rzecz ograniczenia skutków zmiany klimatu, prywatne przedsiębiorstwa plasują się z reguły na drugim miejscu, tuż za rządami poszczególnych krajów. W badaniach Eurobarometru z 2019 r. Polska znalazła się wraz z Irlandią i Włochami w grupie krajów unijnych gdzie liczba wskazań na sektor biznesu była najniższa[4].

Należy jednak pokreślić, że w kwestii tej na przestrzeni ostatnich 3 lat zaszły jednak drobne korekty i choć sam kształt rankingu podmiotów nie uległ zmianie to jednak liczba wskazujących na przedsiębiorstwa wzrosła z 12% do 20% podczas gdy w przypadku instytucji i władz odnotowano spadek udziału wskazań. W podobnym zakresie wzrosła również liczba wskazań na organizacje pozarządowe.

[4] „Climate Change" Special Eurobarometer 490, European Commission 2019

Wykres 21. Odpowiedzialni za podjęcie działań na rzecz ograniczenia zmiany klimatu

Kto głównie powinien podejmować działania na rzecz ograniczenia zmiany klimatu?*

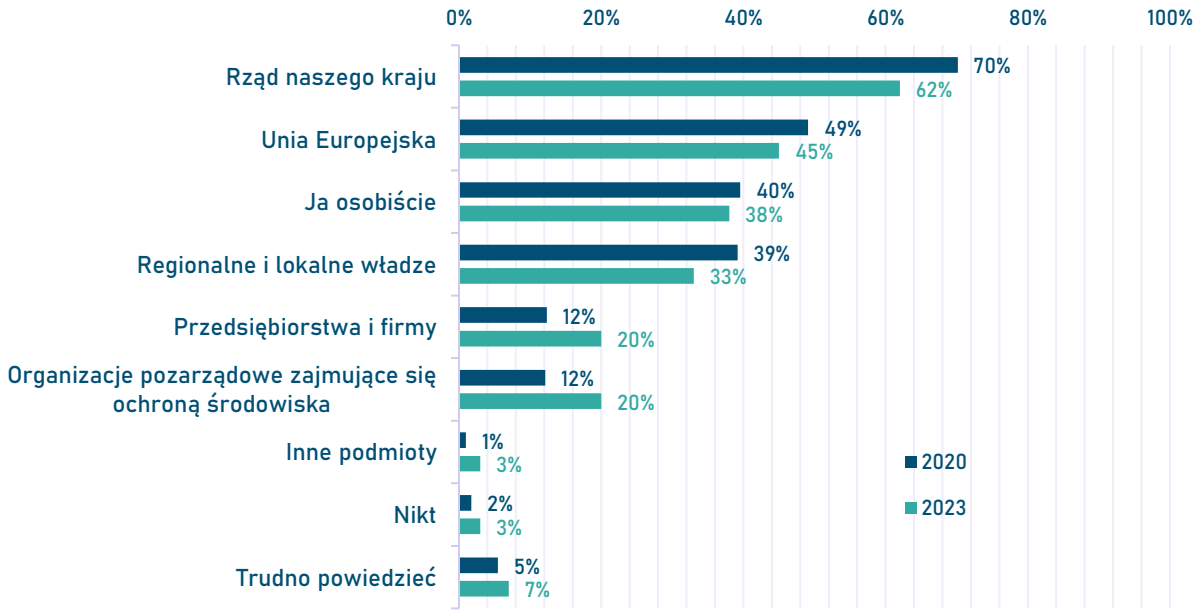

*Odpowiedzi nie sumują się do 100%; wybór 3 najważniejszych

Wykres 22. Ocena aktywności władz Małopolski w zakresie ograniczenia zmiany klimatu. Odpowiedzi z 2020 roku

Jak Pan(i) ocenia aktywność władz Małopolski w zakresie przeciwdziałania negatywnym skutkom zmiany klimatu?

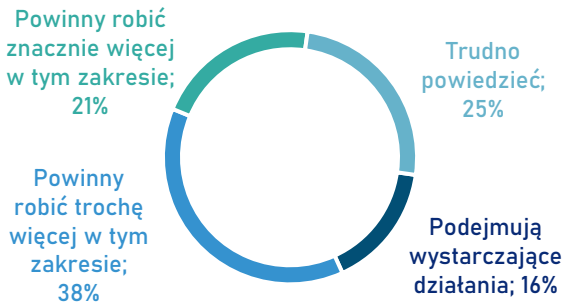

Wykres 23. Ocena aktywności władz Małopolski w zakresie ograniczenia zmiany klimatu. Odpowiedzi z 2023 roku

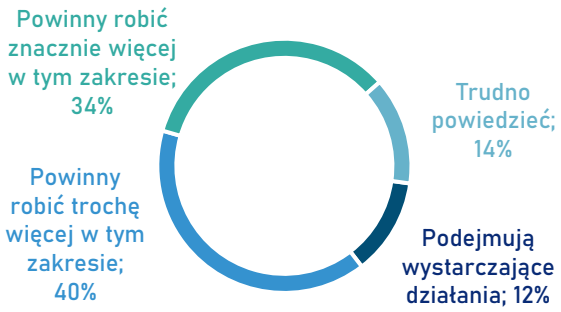

Spadek oczekiwań wobec władz ujawnia się również w odniesieniu do zarządzających województwem. W 2020 roku aż co trzeci badany uważał, że władze Małopolski powinny robić znacznie więcej w zakresie ograniczenia zmiany klimatu, a dalsze 40% wskazywało, że oczekuje nieco większej aktywności. Obecnie znacznie większego zaangażowania oczekuje co piąty badany. Nieco zwiększyła się również grupa osób, które uważają, że dotychczas podejmowane działania są wystarczające.

Może to oczywiście wynikać ze wspomnianych korekt w społecznej percepcji samego tematu bezpieczeństwa energetycznego wywołanych sytuacją międzynarodową i ekonomiczną ale u podłoża tego zjawiska może też leżeć obiektywna poprawa jakości powietrza obserwowana w Małopolsce w ostatnim okresie – być może obecnie rzadziej wskazujemy na konieczność zintensyfikowania aktywności w tym obszarze, gdyż rzadziej zauważamy problem. Niemniej jednak wciąż jest to zagadnienie kluczowe dla Małopolan. **Problem zanieczyszczenia powietrza podnosi spontanicznie 22% badanych co nadal pozycjonuje to zagadnienie na szczycie hierarchii społecznych wartości związanych z ochroną środowiska.** Oczekiwania społeczne w tej kwestii lokują się na kilku płaszczyznach. Pierwsza dotyczy zagadnień związanych z kontrolą jakości paliwa, zarówno tego dostępnego w sprzedaży, jak i tego, które na co dzień mieszkańcy wykorzystują w domowych kotłach i piecach. **Oczekujemy zintensyfikowania częstotliwości kontroli, a w szczególności rozwiązania problemu spalania odpadów.** Wskazujemy na konieczność prowadzenia dalszej wymiany kotłów. W kontekście wymiany pieców podnosi się konieczność prowadzenia skuteczniejszej polityki dotacyjnej, skierowanej nie tylko na samą wymianę źródeł, ale również obejmującej dodatkowe fundusze kompensujące wysokie ceny paliw. Badani uważają, że dotacje związane z wymianą kotłów i pieców przy równoczesnym rozwoju odnawialnych źródeł energii oraz termomodernizacją budynków, powinny stanowić jeden z głównych kierunków strategii działań władz województwa małopolskiego w obliczu postępującej zmiany klimatu oraz rosnących cen energii.

Kolejny obszar, który zdaniem Małopolan wymaga pilnej interwencji to kwestia ochrony terenów zielonych. W tym wypadku **szczególną uwagę ogniskuje zagadnienie zabudowy i betonowania terenów zielonych oraz wycinki drzew, zarówno w miastach jak i w lasach.** Zwraca się uwagę na konieczność zatrzymania postępującego, zdaniem wielu badanych, procederu dewastowania środowiska, odbywającego się zarówno nielegalnie jak i w świetle obowiązującego niedoskonałego prawa zgodnie z decyzjami urzędników.

Sporą liczbę wskazań otrzymały również obszary związane z zarządzaniem zasobami wodnymi, gospodarką odpadami oraz rozwojem energetyki odnawialnej. W przypadku gospodarki wodnej w wypowiedziach badanych przewija się problem efektywnego zagospodarowania wód opadowych, w tym wprowadzenia lub uatrakcyjnienia w rejonach gdzie one już występują, zachęt do budowy systemów małej retencji. Wskazuje się na konieczność budowy dużych zbiorników retencyjnych oraz zabezpieczeń przeciwpowodziowych oraz dbałości o czystość rzek (wskazania na konieczność budowy oczyszczalni ścieków i zintensyfikowania kontroli w zakresie zanieczyszczania wód przez ścieki bytowe oraz te pochodzące od podmiotów komercyjnych). Pojawiają się również postulaty regulacji rzek i innych cieków wodnych, co w opinii badanych ma przyczynić się do zmniejszenia zagrożenia przeciwpowodziowego.

Z kolei w przypadku **gospodarki odpadami zawraca się uwagę na konieczność zwiększenia efektywności segregacji odpadów, w szczególności na terenach wiejskich, likwidacji problemu dzikich wysypisk i rozwiązania problemu pozbywania się odpadów za pomocą wywożenia ich do lasu, z czym ciągle spotyka się wielu mieszkańców naszego regionu oraz ograniczenia produkcji plastiku.**

Spora grupa respondentów zwraca również uwagę na **kwestie związane ze wsparciem dla rozwoju energetyki odnawialnej.** W kontekście tym pojawiają się opinie o konieczności wprowadzania atrakcyjnych programów dotacyjnych ale również podnoszona jest kwestia **niedostosowania infrastruktury energetycznej do obsługi nowych instalacji fotowoltaicznych.**

Pojawiają się również wątki związane z **potrzebą intensyfikacji wsparcia transformacji energetycznej przedsiębiorstw oraz rolnictwa** (w tym promocji ekologicznych upraw rolnych) **oraz kwestie związane z transportem – ograniczenie ruchu samochodowego, budowa parkingów park&ride oraz rozwój transportu publicznego** (obniżenie cen biletów oraz rozwój siatki połączeń).

W wypowiedziach samych badanych pojawia się również wątek związany **z koniecznością intensyfikacji działań w obszarze edukacyjno-informacyjnym.** Kwestia ta dotyczy wszystkich poruszonych wcześniej obszarów. Generalnie uważamy, że dociera do nas zbyt mała ilość informacji zarówno o samej zmianie klimatu, jak i możliwościach i narzędziach ich zwalczania.

To na co zaczęliśmy obecnie zwracać baczniejszą uwagę to oszczędność. Zarówno w obszarze gospodarki wodnej, gospodarki odpadami, energetyki odnawialnej, walki o czyste powietrze oraz innych zagadnień coraz częściej pojawiają się głosy uwypuklające wartość wszelkich

działań, które prowadzą do troski o naturalne zasoby oraz szeroko pojętej racjonalizacji naszego oddziaływania na środowisko zarówno w wyniki pobudek ideologicznych jak i tych bardziej pragmatycznych, z reguły o podłożu finansowym.

Wykres 24. Oczekiwane obszary interwencji

Jakie działania Pana(i) zdaniem powinny podjąć władze Małopolski aby ograniczyć skutki zmiany klimatu? (pytanie otwarte)

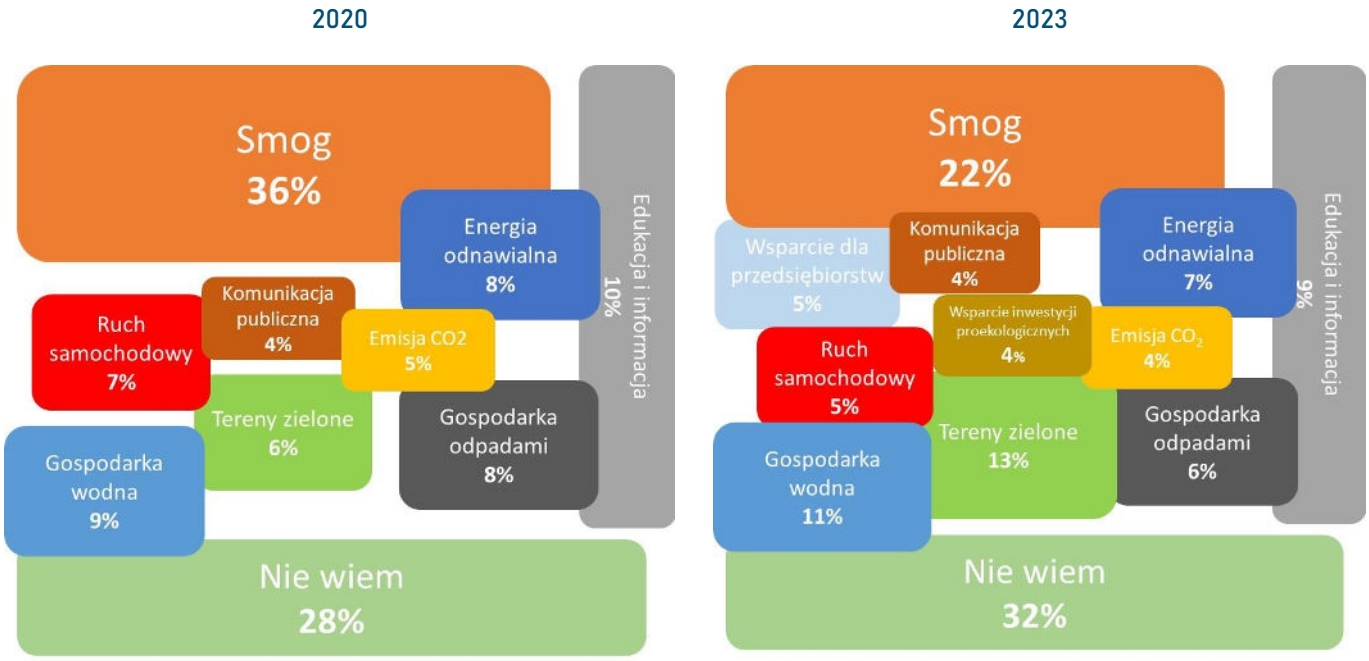

Powyżej zaprezentowano rezultaty badania uzyskane w oparciu o spontaniczne wypowiedzi badanych. Badanym przedstawiono również listę aktywności, które są już podejmowane lub mogłyby zostać podjęte w województwie Małopolskim na rzecz ograniczenia zmiany klimatu i poproszono o wybór najważniejszych ich zdaniem działań z tej listy.

Powiększanie powierzchni terenów zielonych oraz zwiększenie wykorzystania energii odnawialnej i ograniczenie ilości produkowanych odpadów – to zdaniem badanych kluczowe filary walki ze zmianą klimatu.

Co trzeci badany zwraca uwagę na proces wymiany kotłów i pieców węglowych, a co piąty wskazuje na konieczność zmniejszenia zużycia węgla w Małopolsce. Podobnie co piąty na poszerzenie dostępności komunikacji publicznej i ograniczenie zużycia wody i energii. W hierarchii tej najniżej znalazło się wprowadzenie ograniczeń dla samochodów ze starymi silnikami diesla. Fakt, że określone działania wymieniane były rzadziej niż inne nie oznacza, że są one w społecznej percepcji mało istotne, ale raczej to, że ich relatywna waga w porównaniu do celów wskazanych wyżej jest niższa.

Również w aspekcie tej hierarchii wojna na Ukrainie oraz wynikający z niej kryzys energetyczny odcisnęły swoje piętno w społecznej świadomości. Najbardziej charakterystycznym symptomem tego wpływu jest niewątpliwie ograniczenie skali oczekiwań

w zakresie wymiany kotłów i pieców węglowych, zmniejszeniu zużycia węgla czy wprowadzeniu ograniczeń z korzystania z samochodów ze starymi silnikami diesla. Optujemy przede wszystkim za rozwiązaniami, które nie pociągają za sobą w naszym odczuciu kosztów społecznych uderzających w grupy postrzegane jako szczególnie narażone na ubóstwo. Częściej stawiamy na działania w miarę bezbolesne i wydawałaby się, że stosunkowo łatwe w implementacji, stąd istotne wzrosty wskazań, w porównaniu do 2020 roku, w przypadku zwiększania powierzchni terenów zielonych oraz ograniczenia zużycia wody i energii.

Wykres 25. Działania, które powinny zostać podjęte na rzecz ograniczenia zmiany klimatu

Jakie działania powinny być Pana(i) zdaniem natychmiast podjęte w celu ograniczenia zmiany klimatu? Proszę wskazać trzy najważniejsze*

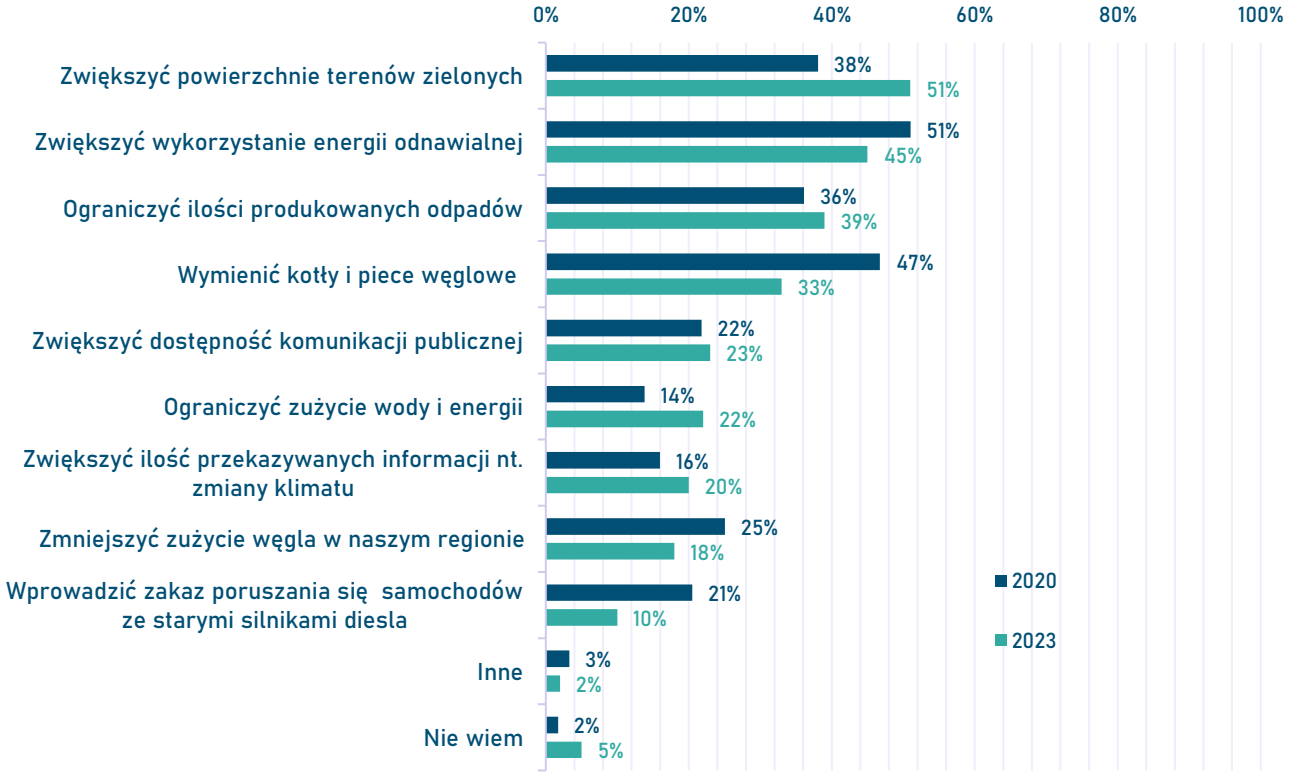

*Odpowiedzi nie sumują się do 100%; wybór 3 najważniejszych

Wciąż znaczna grupa respondentów walkę ze zmianą klimatu utożsamia właśnie z działaniami skierowanymi na poprawę jakości powietrza. Jakość wykorzystywanych źródeł grzewczych ma dla Małopolan nadal istotne znaczenie, choć niewątpliwie w obliczu sytuacji międzynarodowej perspektywa patrzenia na ten problem uległa korekcie. W 2020 roku udział zwolenników wprowadzenia w całej Małopolsce od 2030 roku zakazu wykorzystania węgla do celów grzewczych przekraczał 60%. W opozycji do pomysłu wprowadzenia zakazu stał co czwarty badany. Obecnie odsetek popierających to rozwiązanie istotnie spadł do 45%, podczas gdy udział przeciwników wzrósł do 37%. Najwięcej osób negatywnie oceniających ten pomysł znalazło się wśród mieszkańców wsi oraz, co intuicyjnie zrozumiałe, użytkowników kotłów na paliwa stałe. Za zakazem znacznie częściej opowiadają się mieszkańcy miast. Wśród osób

zamieszkujących tereny miejskie poziom poparcia dla zakazu sięga 52% podczas gdy w regionach wiejskich nie przekracza 40%. Co prawda na postawę wobec zakazu wpływa rodzaj wykorzystywanego aktualnie systemu grzewczego ale należy podkreślić, że wśród użytkowników paliw stałych udział popierających zakaz, wynoszący 27%, nie jest wcale znikomy. Wśród osób wykorzystujących inny typ ogrzewania popierający wprowadzenie zakazu stanowią większość (54%). Do grupy zwolenników zakazu nieco rzadziej należą kobiety (43% wobec 47% wśród mężczyzn). Natomiast najwyższe poparcie pomysł ten ma wśród osób po 60 roku życia (51%).

Wykres 26. Poparcie dla wprowadzenia w Małopolsce zakazu wykorzystania węgla w celach grzewczych w roku 2020

Czy jest Pan(i) za wprowadzeniem w Małopolsce od 2030 roku całkowitego zakazu używania węgla do ogrzewania budynków?

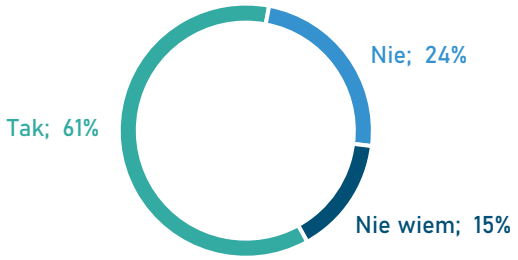

Wykres 27. Poparcie dla wprowadzenia w Małopolsce zakazu wykorzystania węgla w celach grzewczych w roku 2023

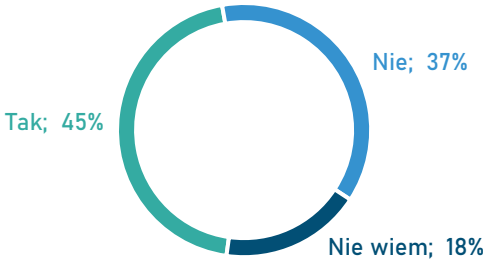

7. Co możemy zrobić osobiście, aby ograniczyć zmianę klimatu?

Pomimo faktu, że główną odpowiedzialnością za podejmowanie działań na rzecz ograniczenia zmiany klimatu obarczamy centralne instytucje publiczne, to jednak nie mamy wątpliwości, że każdy z nas też powinien podejmować aktywność w tym obszarze. To przekonanie jest silnie zakorzenione i nie zmienia się od lat.

Wykres 28. Czy osobiście możemy podejmować działania na rzecz ograniczenia zmiany klimatu? Odpowiedzi z 2020 roku

? Czy uważa Pan(i), że również każdy z nas może podejmować w swoim życiu jakieś działania dla ograniczenia zmiany klimatu?

Wykres 29. Czy osobiście możemy podejmować działania na rzecz ograniczenia zmiany klimatu? Odpowiedzi z 2023 roku

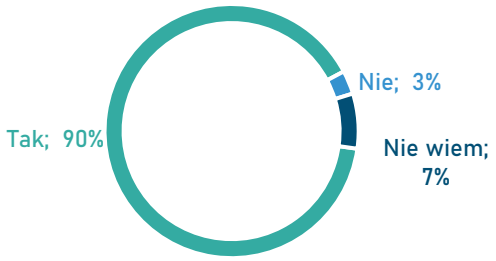

Generalnie nasze działania ograniczają się jednak do czynności, których wymaga od nas prawo, na przykład segregacji odpadów, lub których wdrożenie w codziennym życiu premiuje nas finansowo. W tej drugiej kwestii mowa o ograniczeniu zużycia wody i energii. **Segregację**

śmieci jako formę osobistej walki ze zmianą klimatu wskazuje 86% badanych, a ograniczenie zużycia wody i energii po koło 60%. Znacznie rzadziej skłonni jesteśmy podejmować się działań, które wymagają od nas rezygnacji z codziennych przyzwyczajeń lub inwestycji finansowych. **Tylko co czwarty badany wskazuje, że w celu przeciwdziałania zmianie klimatu skłonny jest częściej korzystać z transportu publicznego** rezygnując z wykorzystywania z własnego samochodu. **Nieznacznie większa liczba badanych deklaruje realizacje inwestycji prowadzących do ograniczenia zużycia ciepła w postaci np. docieplenia budynku lub ograniczenia zużycia energii elektrycznej** (np. zakup nowego sprzętu AGD).

Wyniki wyraźnie wskazują, że kryzys energetyczny skuteczniej zmotywował nas do działań na rzecz klimatu niż deklarowane w czasach dobrobytu wartości. Zdecydowanie częściej deklarujemy oszczędności w zakresie zużycia mediów niż w 2020 roku. Udział wskazań na zmniejszenie zużycia energii wzrósł o 18%, a na ograniczenie zużycia wody o 14%. Częściej zwracamy też uwagę na ograniczenie konsumpcji. To wyjaśnia opinie niektórych badanych, którzy twierdzą, że **paradoksalnie wojna za naszą wschodnią granicą może przyczynić się do spowolnienia tempa zmiany klimatu** poprzez zahamowanie rozbuchanej w czasach dobrobytu konsumpcji i wymuszenie oszczędności na ubożejących w wyniku rosnącej inflacji społeczeństwach.

Wykres 30. Działania podejmowane na rzecz ograniczenia zmiany klimatu

Jakie działania podejmuje Pan(i), aby ograniczyć zmianę klimatu?*

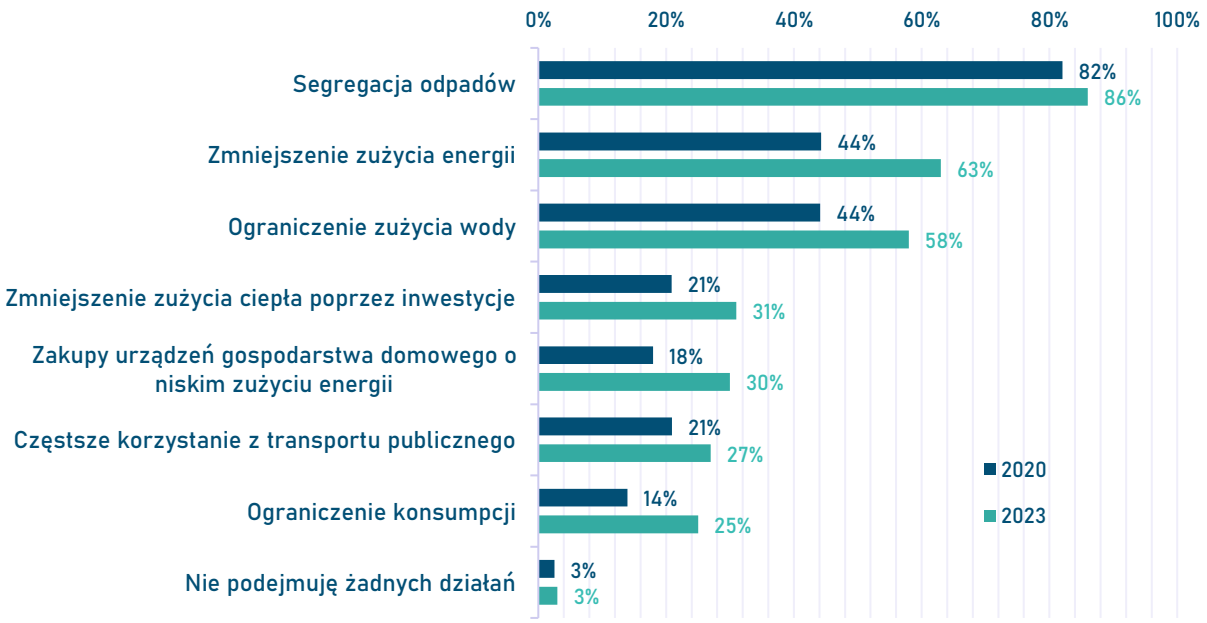

*Odpowiedzi nie sumują się do 100%; wybór 3 najczęściej stosowanych działań

Spis wykresów

Wykres 1. Problemy współczesnego świata 8
Wykres 2. Najpoważniejsze problemy najbliższej przyszłości 9
Wykres 3. Poziom niepokoju o stan środowiska naturalnego 10
Wykres 4. Wpływ wojny na Ukrainie na zmianę klimatu i transformację energetyczną 11
Wykres 5. Wpływ wojny na Ukrainie na transformację energetyczną w Polsce 11
Wykres 6. Jaką strategię w obliczu wojny należy obrać w obszarze transformacji energetycznej? 12
Wykres 7. I 8 Ocena wagi zjawiska zmiany klimatu 13
Wykres 9.i 10 Samoocena poziomu wiedzy na temat zmiany klimatu 14
Wykres 11. Obraz skutków zmiany klimatu w świadomości społecznej 16
Wykres 12. I 13 Przyczyna zmiany klimatu odpowiedzi 16
Wykres 14. I 15 Które kraje dotknięte zostaną skutkami zmiany klimatu, odpowiedzi z 2020 roku 18
Wykres 16. Oczekiwany horyzont czasowy znaczącego wpływu zmiany klimatu na życie ludzi w Polsce 19
Wykres 17. Ocena wpływu zmiany klimatu na nasze życie obecnie i w przyszłości 20
Wykres 18. Skutki zmiany klimatu najbardziej dotkliwe dla Polski 21
Wykres 19. I 20 Czy należy podejmować pilne działania na rzecz ograniczenia zmiany klimatu? rok 22
Wykres 21. Odpowiedzialni za podjęcie działań na rzecz ograniczenia zmiany klimatu 23
Wykres 22. I 23. Ocena aktywności władz Małopolski w zakresie ograniczenia zmiany klimatu 24
Wykres 24. Oczekiwane obszary interwencji 27
Wykres 25. Działania, które powinny zostać podjęte na rzecz ograniczenia zmiany klimatu 28
Wykres 26. I 27. Poparcie dla wprowadzenia w Małopolsce zakazu wykorzystania węgla w celach grzewczych 29
Wykres 28. I 29 Czy osobiście możemy podejmować działania na rzecz ograniczenia zmiany klimatu? 30
Wykres 30. Działania podejmowane na rzecz ograniczenia zmiany klimatu 31

LIFE-IP EKOMAŁOPOLSKA Wdrażanie Regionalnego Planu Działań dla Klimatu i Energii dla województwa małopolskiego

Projekt realizowany jest przez Województwo Małopolskie od 1 stycznia 2021 do 31 grudnia 2030 r. Partnerami projektu są: Ministerstwo Rozwoju, Pracy i Technologii, Województwo Śląskie, Akademia Górniczo-Hutnicza w Krakowie, Fundacja Europejskie Centrum Czystego Powietrza, 3 miasta na prawach powiatów oraz 18 powiatów.

Projekt realizowany jest przy wsparciu dwóch partnerów zagranicznych: Instytutu ds. Energii, Klimatu i Środowiska w Wuppertalu (Niemcy) oraz Brandenburskiego Uniwersytetu Technicznego w Cottbus (Niemcy).

Nadrzędnym celem projektu LIFE-IP EKOMAŁOPOLSKA jest pełne wdrożenie małopolskiego *Regionalnego Planu Działań dla Klimatu i Energii*, przyjętego przez Zarząd Województwa Małopolskiego w dniu 18 lutego 2020 r.

https://klimat.ekomalopolska.pl/

Instytut Badań Rynku i Opinii Publicznej CEM działa na rynku od 1990 r. Oferta to pełny zakres badań marketingowych i badań opinii publicznej. Instytut dysponuje zestawem specjalnych metod badań marketingowych o nazwie Better Insight Strategy®, które umożliwiają tworzenie systemu informacji marketingowej w przedsiębiorstwach i instytucjach.

CEM jest członkiem OFBOiR, organizacji strzegącej standardów profesjonalnych i etycznych w badaniach rynku, a prezes zarządu, jest członkiem ESOMAR (Europejskie Stowarzyszenie Badaczy Opinii Publicznej i Rynku).

CEM działa w skali ogólnopolskiej a także organizuje badania międzynarodowe w krajach Środkowej i Wschodniej Europy.

Instytut dysponuje systemem CATI (komputerowy system wspierania wywiadów telefonicznych) oraz CAWI (system do badań internetowych).

https://www.cem.pl/pl/

Fundacja Europejskie Centrum Czystego Powietrza jest niezależną organizacją think-tank, która wspiera działania na rzecz jakości powietrza i ochrony klimatu w ramach różnych regulacji na szczeblu krajowym i unijnym.

Celem Fundacji jest wspieranie bezstronnych, opartych na wiedzy i badaniach naukowych systemowych rozwiązań dążących do poprawy jakości powietrza.

Chcemy dać szczególny głos krajom Europy Środkowej i Wschodniej, w których wyzwania związane z jakością powietrza różnią się od tych, z którymi boryka się Europa Zachodnia, ale muszą być w równym stopniu uwzględnione i odzwierciedlone w prawodawstwie UE.

https://cleanaircentre.eu/